

ԿԱՆՈՆԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱՍՏԻՃԱՆՆԵՐԸ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Դ.

ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ ԸՍՑ ՑԱԹԱՆՈՒ ԴՊՐՈՑԻՆ

Եպիսկոպոսը հրապարակային քննու-
թեան առաջին մասը խիստ ճշգրտութեամբ մը
կատարելէ հտեքը, պիտի ձեռնարկէ երկրորդ
մասին, Կոչումին, որ ծրարական նկարագիր
մը ունի:

Կոչման մէջ քննութեան տեսակէտէն
նոր բան մը չկայ. ինչ որ մինչև հիմա տե-
սանք, այդ բոլորը վերածուած են քանի
մը հանդիսաւոր հարցումներու, զորս ձեռ-
նագրիչ եպիսկոպոսը կ'ուզէր ընծայացուն
ձեռնագրութեան բերող անձին, խառնաձի-
ւակին, և տրուած հաստատական պատաս-
խաններուն վրայ եպիսկոպոսը հոգեւորնչ և
գեղեցիկ խորհրդածութիւններ կ'ընէ ամփոփ
ամփոփ:

Կոչման մէջ նորութիւնը ընծայացուն
ուղղափառութեան քննութիւնն է: Եպիս-
կոպոսը շատ մը հերետիկոսներու և հերձ-
ուածներու անունները յառաջ կը բերէ և
կը հարցնէ ընծայացուն թէ կը նկատէ՞
զանոնք: Ընծայացուն սփռածաբան Եւ ճգ-
վեմօ բանաձեռնող կը պատասխանէ այդ հար-
ցումներուն: Եպիսկոպոսը, հերետիկոսնե-
րու և հերձուած ունիւրու յականէ յանուանէ
դատապարտութիւնն ետքը, կը յիշատակէ
քրիստոնէական, ինչպէս նաև Հայ Եկե-
ղեցւոյ ուղղափառ հայրերու փառաւոր
չարք մը: Յիշատակեալ հրաժարեցար, որդե-
հակ, յամենայն չար հերձուած ողջ, պարտ
է քիզ՝ այսուհետև հետևի և աշակերտի
ամենայն ուղղափառ և աստուածաբան հայ-
րապետացն: և եղած հարցումներուն ձե-
ռակներս Եւ հետեւիմ բանաձեռնող կը պա-
տասխանէ ընծայացուն և բարձրաձայն կը
կարգայ ձեռնադրանք Եւ հաւատարմօ դա-
ւանութիւնը, իրոյ յայտարարութիւն իր
ուղղափառութեան՝ Հայ Եկեղեցւոյ մաքին
համեմատ:

Այս պայմաններու տակ՝ ընծայացուն
պատրաստուած և կոչուած կ'ըլլայ քահա-
նայութեան:

Ուղղափառութեան միևնոյն հանդիսա-
ւոր յայտարարութիւնը կը պահանջուի նաև
անկից, որ պիտի առնէ Մասնաւոր Վրդ. ի
իշխանութիւնը, Մայրագոյն Վարդապետի
իշխանութիւնը, Եպիսկոպոսութիւնը:

Ընծայեալի ուղղափառութեան այսչափ
չեղտուած քննութիւնը առանց պատճառի
չէ անշուշտ: Եթէ նկատի առնենք ձեռն-
սովանք Եւ հաւատարմօ ի խմբագրութեան
ժամանակը, կը տեսնենք թէ այդ հանգա-
նակն ալ Սիւնիաց Պարոնցէն բանաձեռնած է
14րդ դարու կէսերը, ինչպէս կը ճշդէ Գա-
թընճեան(*), հետեալոր ժամանակակից է
վարդապետութեան Չորիքտասան աստի-
ճաններու կողմութեան: Ասկա այն ժա-
մանակամիջոցն է, որ Հայ Եկեղեցին իր
չուրջը և իր մէջ արժարժուած տեսաւ եւ-
կու բնութեանց խնդիրը, շնորհիւ Անթրոս-
նեցու: Դաւանաբանական այս խնդիրը ար-
գէն քիչ չէր զբաղեցուցած Հայ Եկեղեցին,
որուն համար անվերջաւարտ հանգամանք
մը առաւ այդ, թէ՛ Յոյն և թէ՛ Լատին Ե-
կեղեցւոյ հանգէպ: Տաթևու Վարդապետա-
րանը հոգեով չափ հակառակեցաւ սկիզբէն
ի վեր Քաղկեդոնի բացատրութեան կամ
երկարանկութեան, այնպէս որ Քրիստոսի
երկու բնութեանց անալիզը և անշարժ
միաւորութիւնը շեշտող նոր հանգանակի մը
պէտքը զգաց թէ՛ հաւատացեալներուն և
թէ՛ մանաւանդ իր վարդապետներուն հա-
մար, որոնք ուղղափառութիւնը պիտի քա-
րողէին Հայ Եկեղեցւոյ մտքով: Հետեալոր
Տաթևու Վարդապետարանը երբ մէկ կող-
մէն ծրարական տըրէնթեան կը հապէր
վարդապետելու կամ քարոզելու իշխանու-
թիւնը, միւս կողմէն հայ ուղղափառու-
թեան դաւանանքն ալ կը ճշդէր նոր խմբա-
գրուած հանգանակով մը՝ և կը կցէր զայն
իր հաստատած Չորիքտասան աստիճաննե-
րու կանոնին սկիզբը:

Նիկիական - Աթանասեան ծանօթ հան-
գաւակը, ճշաւատարմօ ի մի Աստուծոյ, բա-
ւական չէր երկարանկութեան վտանգներուն

(*) Տե՛ս Հանգամանկ Հատար, Էջ. 1, տպ. Վիեն-
նա, 1891, երես 41 - 42:

դէմ պաշտպանելու Հայ Եկեղեցւոյ ըմբռնումը. որ շարունակ նետատրականութիւն դիտած է երկու բնութիւն բացատրութեան մէջ և այս է պատճառը որ միշտ խրատած է Քաղկեդոնէն և կասկածանք նայած է երկարակ զրուածներու և բացատրութիւններու վրայ(°):

Հաւանական է ենթադրել՝ որ Զորեք-աստան աստիճաններու կանոնները և ռոմանովսիմիք եւ հաւատամք՝ հանգստակը, իբր միանոյն ժամանակամիջոցի արդիւնք. քով քովի եկած կ'որոշեն և կը ճշգրտեն վարդապետին պատրաստութեան սահմանը դաւանաբանական տեսակէտով ալ. որպէսզի այդպիսի որոշ ինչպէս ուսումնական՝ նոյն պէս դաւանաբանական հիմքերու վրայ հաստատուն իր կանոնադրական իրաւունքներն ալ:

Ե.

ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԼԱՇՏՈՑԻ ԱՄԼԱՇՏՈՑ

1. ՄԱՍՆԱԻՈՐ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Վարդապետական իշխանութեան տըւելութիւնը ծիսական հանդիսաւորութեամբ տալու համար արժանաւոր ընծայեալին՝ Գր. Տաթևացիին խմբագրած է Կանոն մը՝ ճիշդուազարդ բանից աստուածաբան մարգարէին նայեալ լուսաւոր մօզ մեկնողօրէն իմն թեոքեամբ կարգաւորեալ, որ երկու գլխաւոր մասեր ունի. 1) Մասնաւոր Վարդապետութեան Կանոնը՝ չորս աստիճաններով և 2) Ծայրագոյն Վարդապետութեան Կանոնը՝ տասը աստիճաններով, ամբողջը 14 աստիճան:

Եռայի մարգարէին գրուածները մեծ յարգ կը վայելեն քրիստոնէութեան մէջ, կայծակնամարտութեամբ տեսնողը՝ Նոր Կտակարանի աւետարանիչ մըն է կտրծեմ, այնքան սերտ աղերս մը կայ իր յայտնութիւններուն ու քրիստոնէութեան մէջ. այնպէս որ իր մարգարէութիւնները ճշգրտել կը

յարմարին ու կը մեկնուին Յիսուս Քրիստոսի վրայ, Ազգու և Ներշնչող ոգի մը ունի Եռայի, և այս է պատճառը անշուշտ որ Տաթևացիին յափշտակուած է անկից(°), Եռային, ինչպէս կը գրէ ինքը, հրապաշտոնի կոչուեցաւ, անարժան և անարող զգաց ինչպիսիքը: Փառաւոր տեսիլքի մը մէջ կրողով մաքրուեցան իր շրթները և մեծ կրողով զգաց իր մէջ մարգարէական կամ քարոյզական ծանր պաշտօնը ստանձնելու, պատասխանելով սա հարցումին. «Կ'ստացեցից և կամ ո՞վ երթիցէ առայն ժողովուրդ. և ասեմ. հաւատասիկ ես՝ առաքեալ զիս (Եռայի, Զ. 8): — Վարդապետը իր կարգին մարգարէական և առաքելական պաշտօնի մը կը կոչուի Եկեղեցւոյ մէջ. ուստի պէտք է ներշնչել անոր հանդիսաւորապէս Եռայի պէս մեծ տեսաւորի մը հոգիին:

Տաթևացիին, ինչպէս կը կարծենք, ոչ միայն այս մտքով ընթերցուածներ ընտրած է Եռայի մարգարէութիւններէն, այլ նաև զաւագանի տըւելութեան, մահաւանդ Մայրազուհեան բանաձեւերուն մէջ, պատշաճապէս կ'ընկուղէ մարգարէին խօսքերը և կը կարգաւորէ զանոնք զլուսաւոր մօզ մեկնողօրէն իմն տեսութեամբ»:

«Ի լուսազարդ բանից աստուածաբան մարգարէին Եռայի մասնաւորութիւնը ուղիղ չէ միմիայն ընթերցուածներուն համար ընտրուած կարոններու վրայ հասկնալ, որովհետեւ Եռային միտակ է՝ իշխանի Կանոնի ընթերցուածներուն մէջ. յարմարաւոր ուրիշ ընթերցուածներ ալ ընտրուած են Հին և Նոր Կտակարաններու այլևայլ գիրքերէն, և շարականներուն եւն. ալ ընդհուլու մտածով յառաջ եկած է թէն երկար՝ բայց շատ ազգու մարողութիւն մը:

Կանոնի երկարութիւնը սակայն ձեռնագրող վարժ է բանգծու եպիսկոպոսներ կը համառօտեն, զանց ընելով միայն ինչ ինչ ընթերցուածներ ու շարականներ, բայց

(°) Այս տեսակէտով մեծ արժէք ունին Գիրք Բարձր Կալուստեանի գրուածները, անհաւատալի մանկ զի՞դի ընդարձակ և ուշագրաւ մէկ գրուածը «Ընդդէմ եկեղեցական նետաւորական» (Երես 413-482):

(°) Ենթանկատար և զԵռայի մէջ ի կիրակէս ընթերցումը. վասնզի ի մէջ մարգարէին աստուածաբան կոչուեցաւ, զի առաւել լաւ յայտն ըզրոյն ճշգրտութիւն Բիսոպի խօսեցաւ. «Գնահատեալ, զիսպէս և զայլն» (Գիրք Հարցմանց, Երես 644ա):

բացարձակապէս անփոփոխ պահելով տը-
չութեան բանաձեւերը. վասնզի այդ բա-
նաձեւերը կը բովանդակեն վարդապետին
տրուած իշխանութեան հիմերը և ատենց
վերլուծութենէն միայն կարելի է հասկնալ
թէ ի՞նչ է վարդապետին կանոնադրական
իրաւունքը եկեղեցւոյ մէջ:

Հիմա մենք այդ վերլուծութիւնները
պիտի ընենք, որչափ կարելի է ամփոփ,
հետեւելով Ս. Էջմիածնի Զեռնաբարձի
Մշտնային (տպ. 1876). որովհետեւ Կ. Պոլսի
Մայր Մարտըր բաւական անխնամ հրատա-
րակութիւն մըն է, և իր ուշագրաւ թե-
րուիւնները կարելի չէ համարել ընտիր
օրինակներու արդիւնք. մինչ Ս. Էջմիածնի
Մշտնային աւելի խնամատ է: Այս վերլու-
ծութեան ատեն օգտակար և հետաքրքրա-
կան կը համարինք զաւագոսնի տըչութեան
ծիսական հանգիստաւորութիւնն ալ պատկե-
րացնելի՝ նշանակելով միայն Կանոնին զը-
խառն գիծերը:

Գաւազանի տըչութեան ծիսական հան-
գիստաւորութիւնը կը կայանայ յատկապէս
կազմակերպուած պաշտամունքի մը կա-
տարման մէջ: Ծիսական բացատրութեամբ՝
Կանոն մըն է այդ պաշտամունքին ամբող-
ջութիւնը, որ կը բաղկանայ հրապարակա-
յին քննութենէ, ընթերցումներէ, շարտ-
կաններէ, տըչութեան բանաձեւերէ և ա-
ղօթքներէ:

Վարդապետին տրուած իշխանութեան
առաջին մասը, Մասնաւոր Վարդապետու-
թիւնը, չորս աստիճաններ ունի, որոնք կը
տրուին եկեղեցւոյ չորս կողմերը, արեւ-
մտեան, հարաւային, հիւսիսային և արեւ-
ելեան կարգաւ:

Պաշտամունքը կը կատարուի Գիշերային
Ժամերգութեան վերջը և Առաւօտեանին
սկիզբը: Եպիսկոպոսը, որ վարդապետին
իշխանութիւն պիտի տայ, իր կարգին առած
պէտք է ըլլայ Մասնաւոր և Ծայրագոյն
Վարդապետութեան 14 աստիճանները^(*):
Արարողութեան միջոցին, եպիսկոպոսը
պէտք է բազմի վարդապետական աթոռի

վրայ: Ստրկաւագը (կամ ուրիշ եկեղեցա-
կան մը) չղարշով ծածկուած զաւագանը
սրբատունէն (աւանդատունէն) կը բերէ և
կը կենայ եպիսկոպոսին քով:

Ա. ԱՍՏԻՃԱՆ, Արեւմտեան կողմ. Ծա-
րական (Դի., Ի հարաշարժ):

Խորտաֆիլակը^(*) յառաջ կ'անցնի և
բարձր ձայնով կ'ըսէ.

«Շայր Սուրբ, խնդրէ ի քեզ մայրս մե-
սուրբ եկեղեցի, ճանդերձ ամենայն ուխ-
օրս, զի կողեցսցի (զայս անուն) քանի
սպասաւորս ի պահել յասիճան մասնաւոր
վարդապետութեան»:

Եպիսկոպոսը կը հարցաքննէ խորտաֆի-
լակը հասկնալու համար թէ ընծայեալը
ունի՞ր պահանջուած գիտութիւնը, ուղղա-
փա՞ռ է, և այլն, և տրուած հաստատական
պատասխանին վրայ, կ'առաջարկէ ընծայ-
եալին որ հրաժարի ամէն տեսակ հրձուած-
ներէ և աղանդներէ:

«Պարս ք քեզ, որդեակ, հրաժարի յամե-
նայն աղանդոյ հերձուածողաց, որք ընդդէմ
խօսեցան ուղղափառ հաւատոյն Քրիստոսի
Աստուծոյ մեղոյ»: Ընծայեալը կը յայտա-
բարէ հրաժարի բոլոր հերձուածողներէն և
աղանդաւորներէն յակահէ յանուանէ, և
հետեւի ուղղափառ հայրերու, ճիշդ ինչ-
պէս յայտարարուած էր Կոչման առնի:

Ընթերցումներէ (Եւք. Գլ. 1-7. 17,
Առակք, Ա. 2-9, Եսայի, Զ. 1-10, Ե-
րեմիա, Ա. 1-12, Գործք, ԺԲ. 25-ԺԳ.
12, Ա. Կորնթ. ԺԲ. 28-31, Մատթ. Ժ.
16-27) ետքը, եպիսկոպոսը օրհնու-
թեամբ գաւազանը ընծայեալին ձեռքը տա-
լով կ'ըսէ.

«Ա՛ռ զսուրբ գաւազանս ի ձեռաց հոգ-
ւոյն, ունել ի խնամութիւն քաղցել զբանն
կենաց ողջալիս վարդապետութեամբ յունկն
հաւատացելոց: Ծարակեանով (Ակ., Աշա-
կերաք Քրիստոսի) և Պահպանելով կ'ա-
ւարտի իմաստաւոր վարդապետութեան Ա.
Աստիճանի տըչութիւնը, որ կը կայանայ
ողջալիս վարդապետութեամբ Աւետարան

(*) Ետքը պիտի անդրադառնանք սա խնդ-
րին վրայ՝ թէ անպատճառ եպիսկոպոս պէտք
է ըլլայ վարդապետութիւն տուողը:

(*) Խորտաֆիլակը կրնայ ըլլալ եպիսկոպոս
մը, վարդապետ մը, քահանայ մը, սարկա-
ւագ մը:

քարոզելու մէջ: Ոլորամիտ վարդապետութիւնը մասնաւոր իմաստ ունի. այսինքն կը նշանակէ ոչ միայն քրիստոնէական հաւատքի ողջ, ուղղափառ քարոզութիւնը, այլ նաեւ մասնաւորապէս Հայ Եկեղեցւոյ ողջամիտ ուղղափառութիւնը: Ա՛ռ այս գաւազանը, ոչ թէ իմ ձեռքէն, այլ Սուրբ Հոգիէն, որով իշխանութիւն, իրաւունք կ'ունենան քարոզել հաւատացեալներու՝ ողջամիտ վարդապետութեամբ:

Բ. ԱՍՏԻՃԱՆ, Հարաւային կողմ.

Ընթերցումներէ (Թիւք. ԺԱ. 25-27, Եսայի, ԿԱ. 1-6, Ամովս, Է. 14-Ը. 2, Բ. Տիմ., Գ. 10-Գ. 2, Յովհ. Ի. 19-23) ետքը՝ միեւնոյն ձեռով եպիսկոպոսը գաւազանը կու տայ ընծայեալին և կ'ընէ:

Ա՛ռ եեզ իշխանութիւն ի նոգւոյն Մեքոյ ընդունել զեկրորդ աստիճան վարդապետութեան ուսուցանելոյ զգոհես եւ խրատելոյ զստեղծապէս:

Շարական (ԲԿ., Երրորդութիւն անբաժանելի) և Պահպանիչ:

(Մասնաւոր վարդապետը իրաւունք կ'ունենայ ցոյցենալուն ուսուցանելու, այսինքն անոնց՝ որոնք չեն գիտեր քրիստոնէական հաւատքը, անշուշտ ըստ ուղղափառ դաւանութեան Հայ Եկեղեցւոյ: Ստանկները խրատելու իշխանութիւնը կարելի է հասկընալ երկու կերպով. ա) Ժողովուրդեան մէջ ստանալ րնաւորութիւն ունեցողներուն խրատ, և այլի, և բ) հաւատքի կամ Եկեղեցւոյ վերաբերեալ խնդրութիւններու մէջ ստանալ եղողները: Ստուգել շատ փափուկ պաշտօն մըն է առի. եկեղեցական իշխանութիւնը իր պարտքը կը համարի այս կամ այն իմաստով ստանալներուն խրատ ուղղելու և զանոնք ուղղութեան բերելու գործը և այս պաշտօնը կու տայ վարդապետին, որմէ մեծ յարմարութիւն կը պահանջուի յաջողելու համար:

Գ. ԱՍՏԻՃԱՆ, Հիւսիսային կողմ.

Շարականէ (ԴԶ., Այսօր երկայնոցն) և ընթերցումներէ (Եովէլ, Գ. 19-22, Ա. Պետրոս, Գ. 15-22, Դկա. Թ. 1-6) ետքը՝ եպիսկոպոսը նոյն ձեռով կու տայ գաւազանը ընծայեալին և կ'ընէ:

Ա՛ռ զերրորդ աստիճան մասնաւոր վարդապետութեամբ՝ կարողութեամբ Հոգւոյն Մեքոյ կոչել յապաւիտարութիւն զեկրորդեալս, եւ դարձուցանել զմոլորեալս ի գիտութիւն նեմարտութեան: Սե դու յիշեալ Հովնապետին ընկալելիս գտնեալուս փառաց պսակն:

Շարական (ԱԿ., Որ սիրողդ էք) և Պահպանիչ:

Մեղաւորներու ընթացքը կտրել կեանքի գահալէժ ճամբուն վրայ, զղջում ներշնչել անոնց, այսինքն ապաշխարել տալ և մոլոր հաւատքի մարդոց ցոյց տալ ուղղափառ շաւիղը, կարեւոր գործեր են, բայց ամէն մարդու գործեր չեն: Անհատական համոզումներու խորը մտնել, եկեղեցւոյ մէջ, հաւատքի խնդրներուն մէջ դաւանանքի և ըմբռնումներու մեծութիւնն ու մարդկութիւնը պահպանելու աշխատիլ՝ իսկապէս առաքելի մը գործ է, և այս իշխանութիւնն է որ կը տրուի վարդապետին, ճկարողութեամբ Հոգւոյն Սրբոյն:

Դ. ԱՍՏԻՃԱՆ, Արեւելեան կողմ, քիմի վրայ.

Շարականներէ (ԴԶ., Երանելի սուրբ առաքեալք, և այլի) և ընթերցումներէ (Ա. Թագ., ԺԶ. 12-13, Յովնան, Ա. 1-5, Յակ. Գ. 1-12, Մկ. ԺԶ. 9-20) ետքը՝ եպիսկոպոսը ընդարձակ աղօթք մը կը կարդայ ընծայեալին վրայ: Այս աղօթքին առաջին մասը՝ «Սրնհեալ ես Տէր Աստուած մեր, ուղղուած է Հօր Աստուծոյ, իսկ երկրորդ մասը (Հանգիստը)՝ «Տէր Աստուած ամենազօր և մարդասէր Հոգի», Սուրբ Հոգւոյն, ուր ազգու արտայայտութիւններով կը խնդրուի Հօր Աստուծոյ խնամքը նորընծայ վարդապետին վրայ, որպէսզի արձակ համարձակ քարոզէ, առաքելական շնորհքով օժուի և Սուրբ Հոգիով կարող ըլլայ արիանալ յամենայն գործս բարութեան. մեղաւորները սրբէ, մոլորեալները դարձնէ, ազէտները լուսաւորէ, ստանալները կշտաւորէ, բարիները հաստատէ, վերջապէս քանաւոր հօտը հրաւիրէ Աստուծոյ թագաւորութեան:

Այս աղօթքէն ետքը եպիսկոպոսը ընծայեալին կու տայ գաւազանը և կ'ընէ:

«Ա՛ռ զչորհորդ աստիճան մասնաւոր վարչապետութեան ի ձեռնաց Հոգւոյն Սրբոյ, եւ երբ եւ քաղաքացիական սուրբ եւ զպահպան առաքելոց եւ մարգարէից, եւ զպատուէր օրինադրութեանց Հարցն Սրբոց՝ ողջամիտ վարդապետութեամբ ըստ Հայ Եկեղեցւոյ, առանց աշխարհաց եւ երկիրի ուսոյ եւ խրատեալ, սաստեալ, յանդիմանեալ եւ դարձեալ միխրատեալ ըստ առաքելոյն բանի: Եւ դու եղիցիս առաջի Տեառն մեակ առանց անօթոյ եւ ծառայ ազնուական, գրեթէ զանուն քո ի դպրութեան կեանաց ընդ երջանիկ դասս սուրբ վարդապետաց»:

Շարական (ԳԶ., Ամսլք հաւատոյ), Պապականիւն եւ Հայր մեր:

Մասնաւոր վարդապետի գաւազանի տնօրէնութեան չորհորդ եւ վերջին բանաձեւը կը բովանդակէ թէ՛ առաջին երեք բանաձեւերու եւ թէ՛ Աղօթքին իմաստները: Մասնաւոր վարդապետը հրամայ իր իրաւունքին ամբողջ կալուածին տիրացած է. ան պիտի քարոզէ Նոր կտակարանը եւ մարգարէութիւնները, պիտի հետեւի Սուրբ Հայրերու եւ պիտի քարոզէ Հայ Եկեղեցւոյ «ողջամիտ վարդապետութեամբ». աշխուժութիւն պիտի չընէ, իր ժողովրդին մէջ աւելնուն հետ հաւատարմագէտ պիտի վարուի իրր վարդապետ, անվար պիտի քարոզէ, իր խօսքերը չիտակ պիտի ըլլան, պիտի խրատէ, պիտի ստատէ, պիտի յանդիմանէ եւ Նորէն վշտացած սրտերը պիտի շինէ, պիտի մխիթարէ, Այս պայմաններով վարդապետը պիտի ըլլայ աշխարհական տնօրէն (Բ. Տիմ., Բ. 15) եւ «ծառայողական» (Մատթ. Ին. 21, Ղկո. ԺԺ. 17) եւ դասակարգ պիտի ըլլայ երջանիկ վարդապետներուն:

Մասնաւոր վարդապետի իշխանութիւնը՝ նախկին Մայրապետութեան, շատ սահմանափակ է, որովհետեւ կը կայանայ պարզապէս քարոզութեան մէջ, այսինքն՝ Մայրապետի վարդապետի իշխանութեան մէկ մասին գործադրութեան մէջ. արդէն այս է պատճառը՝ որ մասնաւոր կը կոչուի տնօրէնութիւն:

Ուրիշ պատճառ ըլն ալ, որ հետեանքն է տրուած սահմանափակ իշխանութեան սահման. Հայ Եկեղեցւոյ հնա

թեան եւ կանոնին համեմատ, մասնաւոր վարդապետը կը քարոզէր ուր որ ուզէր, բայց տեղւոյն Եպիսկոպոսին կամ Առաջնորդին արտօնութեամբ, մինչ Մայրապետի վարդապետը ամէն տեղ կրնար քարոզել՝ առանց այդպիսի արտօնութեան մը սպասելու: Թէեւ, նախորդ գլուխներէն մէկուն մէջ, մենք տեսանք՝ որ փափկանկատութիւնները յարգելու համար, այս մասին ալ կանոնական պատուէրներ դրուած են:

2.

2. ՄԱՐԿԱՎԱՅԻՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Վարդապետին տրուած իշխանութեան երկրորդ մասը, Մայրապետի վարդապետութիւնը, տասը աստիճաններ ունի՝ որոնք կը տրուին դարձեալ եկեղեցւոյ չորս կողմերը:

Պաշտամունքը կը կատարուի Կիւիերային ժամերութեան վերջը եւ Առաւօտեանին սկիզբը, ճիշդ առաջին մասին պէս:

Գաւազանը առաջուանէ զարդարուած պէտք է ըլլայ եւ դրուած սեղանի վրայ: Գաւազանը զարդարուած կ'ըլլայ կամ ճերմակ, կամ կարմիր, կամ մանիշակ եւ կամ ուրիշ որեւէ գեղեցիկ գոյնով շղարշով մը, կամ քօղով մը, որու ծայրերն ու եզրերը ներքին ոսկեթել բանուած են:

Ա. ԱՍՏԻՃԱՆ, Արեւմտեան կողմ.

Եպիսկոպոսը հանդիսաւորապէս կու գայ եկեղեցւոյ դուռը, Արեւելեան կողմը, երբ զպիրք կ'երգեն «Հրաշափառ Աստուած» (ԴԶ.) շարականը, եւ կը բազմի աստուծոյ վրայ, երեսը դէպի արեւելք. ընծայեալը իր առջեւ ծնրադիր, եւ ռարկաւազը (կամ ուրիշ եկեղեցական մը) զարդարեալ գաւազանը իր ձեռքը՝ Եպիսկոպոսին քով:

Շարական (ԴԶ., Գաւազան զօրութեան վրայ քո) ետքը՝ խորատափրակը իր խօսքերը Եպիսկոպոսին ուղղելով կ'ըսէ.

«Նախ սուրբ, խնդրե՛ք ի քեզ մայրս մեր սուրբ Եկեղեցի հանդերձ ամենայն ուխտիս, զի կոչեցես (գայս անուն) բանի սպասաւորս ի պատիւ աստիճանի Մեծի վարդապետութեան»:

Արտասուած Այս Զարգացման, 1906

(Շարունակելի՛ 9)